

Суспільні настрої та оцінка громадянами ситуації на Донбасі: опитування на КПВВ

Опитування 800 респондентів на контрольних пунктах в'їзду-виїзду (КПВВ) у Донецькій та Луганській областях (Гнutowo, Новотроїцьке, Майорськ, Станція Луганська) було проведене Фондом «Демократичні ініціативи» 4 – 23 березня 2019 р.

Для порівняння відповідей на КПВВ із загальнонаціональними та регіональними настроями, у таблицях наводяться дані таких опитувань:

Загальнонаціональне дослідження проведено Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва спільно з соціологічною службою Центру Разумкова з 19 по 25 грудня 2018 року в усіх регіонах України за винятком Криму та окупованих територій Донецької та Луганської областей. Опитано 2017 респондентів віком від 18 років. Теоретична похибка вибірки не перевищує 2,3%. Фінансування опитування здійснене в рамках проекту МАТРА Посольства Королівства Нідерландів.

Регіональне дослідження громадської думки проведене в Донецькій та Луганській областях (на контрольованій Україною території) Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва (із залученням мережі фірми «Ukrainian Sociology Service») протягом жовтня–листопада 2018 р. Загалом у кожній з областей було опитано по 500 респондентів за вибіркою, що репрезентує доросле населення областей (за винятком окупованих територій). Вибірка репрезентативна за такими показниками, як стать, вік, освіта та місце проживання. Похибка вибірки становить не більше 4,6%.

Регіональні опитування є частиною дослідження «Просування мирного процесу на Донбасі: залучення місцевих мешканців у формування можливих шляхів виходу з конфлікту», яке здійснювалося Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва за підтримки Посольства Канади в Україні.

Публічна дискусія «Суспільні настрої та оцінка громадянами ситуації на Донбасі: з якими очікуваннями, надіями та тривогами матиме справу новий Президент України» проводиться за підтримки Посольства Канади в Україні.

- **Більшість громадян (49%), опитаних на КПВВ, стверджують, що їхнє життя протягом останніх 12 місяців погіршилося.** При цьому 16% зазначили, що життя стало нестерпним, а 33% ще можуть справлятися із погіршенням життєвих умов. Разом із тим, 39% зазначили, що умови життя не змінилися, 10% відчули позитивні зміни. Решта – не відповіли.
- **Опитані на КПВВ громадяни найчастіше нарікають на загрози воєнного характеру (поновлення бойових дій, обстріли) та обмеження можливостей швидкого та вільного пересування між населеними пунктами (48% та 42% опитаних відповідно).** Така сама кількість вважає, що ці два питання залишаються не вирішеними. **Другим великим блоком йдуть проблеми соціального та правового характеру.** 25% громадян, опитаних на КПВВ, важко утримувати свої родини (дітей, родичів літнього віку та інвалідів), 23% мають складнощі з отриманням медичної допомоги, 16% і 14% вказують на труднощі з пошуком роботи та отриманням справедливої зарплати. 24% стикаються з проблемами захисту своєї власності від злочинців, а 17% зазнають проблем через зловживання владою (погрози, вимагання хабарів) посадовцями по обидва боки лінії розмежування, 20% визнали труднощі у спілкуванні з родичами.

- **Водночас дослідження показало, що хоча 44% громадян, опитаних на КПВВ, часто стикаються з проблемою отримання пенсій та інших соціальних виплат, однак тільки 23% визнали, що ця проблема лишається для них невирішеною. Менш успішним, зі слів опитаних на КПВВ, є просування у вирішенні проблем, пов'язаних з оформленням різних документів (стикалися з проблемою 49%, не вирішеною вона лишилися для 38%).**

- **Думки про власне майбутнє викликають у громадян, опитаних на КПВВ, почуття тривоги (53%), безвиході (41%), розгубленості (34%), страху (33%) і надії (25%). Водночас лише 38% не сподіваються на кращі зміни у своєму житті, тоді як 62% очікують змін на краще, хоча й по-різному оцінюють, коли вони настануть: 14% опитаних чекають на такі зміни вже в найближчому майбутньому, 25% думають, що зміни настануть через 2–4 роки, 23% вважають, що це можливо лише у віддаленій перспективі (5–10 років).**

- **У своїх очікуваннях стосовно президентських виборів громадяни, опитані на КПВВ, розділилися: 35% вважали, що після виборів з'явиться реальний шанс на мир, тоді як 33% взагалі нічого не чекали, 12% побоювалися відновлення бойових дій, 7% сподівалися на припинення блокади, а 15% не змогли відповісти на запитання. При цьому більшість опитаних (62%) вважали, що мешканці непідконтрольних територій мають право голосувати на виборах президента України (протилежної думки дотримувалися лише 18%). Крім того, 56% висловили особисте бажання взяти участь у голосуванні, на відміну від 36%, які такого інтересу не виявили, ще 8% – не відповіли на це запитання.**

- **Ставлення громадян, опитаних на КПВВ, до можливих шляхів відновлення миру практично не відрізняється від думки респондентів, які були опитані на підконтрольних Україні територіях Донбасу. 48% готові на мир за всяку ціну (46% на підконтрольному Донбасі), але 40% вважають, що не будь-які компроміси прийнятні (на підконтрольному Донбасі 34%), силовий варіант підтримує абсолютна меншість – 6% опитаних на КПВВ (10% на підконтрольному Донбасі). Решта 6% не визначилися. Так само відносна більшість (42% опитаних на КВПІ і 48% опитаних у регіоні) підтримує відбудову нормального життя на територіях Донбасу, контрольованих Україною, як головне рішення, що наблизить мир. Лише 23% (як і 24% загалом в регіоні) вважають, що надання «ДНР» та «ЛНР» особливого статусу в межах України прискорить мирне вирішення конфлікту, тоді як 16% (18% в цілому на підконтрольному Донбасі) очікують на посилення міжнародних санкцій, тиск міжнародних структур на Росію.**

- **Порівняння думки опитаних на КПВВ та опитаних на підконтрольному Донбасі виявило відмінності у ставленні до ідеї введення миротворців та різних варіантів розміщення миротворців у регіоні. 47% громадян, опитаних на КПВВ, висловилися на користь розміщення миротворчих сил на території ОРДЛО і 40% – проти, тоді як, на підконтрольному Донбасі лише 30% висловилися за миротворців, а 47% – проти. Водночас 48% респондентів, опитаних на КПВВ, підтримали «російський варіант» розміщення миротворців на лінії розмежування (на підконтрольному Донбасі на такий варіант**

погодилися лише 15%) і 33% – за розміщення миротворців на усіх окупованих територіях (на Донбасі таких було 44%). Респондентів, які не змогли визначитися щодо варіантів розміщення миротворчих сил, було на Донбасі вдвічі більше (40%), ніж серед опитаних на КПВВ (20%).

- Показовим є також порівняння відповідей респондентів на запитання про джерела отримання інформації: зокрема, 49% респондентів на КПВВ назвали російські телеканали (16% на підконтрольному Донбасі), ще 23% назвали ЗМІ «ДНР/ЛНР». Також, відчутно менше респондентів на КПВВ, порівняно з опитуванням на підконтрольних територіях вказували на різні українські ЗМІ. Нижчі показники користування інтернет-сайтами та соцмережами може пояснюватися більш старшим віком більшості опитаних на КПВВ порівняно з вибіркою в опитуванні на підконтрольних територіях.

- Основними причинами, які змушують перетинати лінію розмежування, респонденти назвали необхідність відвідувати родичів та друзів (47%), оформлювати документи (47%), отримувати пенсію та виплати (45%), купувати необхідні товари (37%). Основними вимогами до роботи КПВВ з боку респондентів є: більша пропускна спроможність КПВВ (58%), спрощення порядку перетину (57%), гарантування безпеки (31%), більша доступність транспортного сполучення з містами на підконтрольній території (25%), створення умов для комфортного очікування у холодну/спекотну пори року (20%).

- Соціально-демографічна структура опитаних на КПВВ відрізняється від статистичної по Україні переважанням жінок та людей старшого віку: жінки – 59%, чоловіки – 41%; громадяни молодше 30 років – 10%, віком 30–50 років – 43%, віком старше 50 років – 47%. Мовою спілкування в родині для абсолютної більшості опитаних є переважно російська – 81%, переважно українська становить 1%, а 18% опитаних вживають обидві мови, залежно від обставин.

- Серед опитаних на КПВВ 60% вважають себе громадянами України, 18% – мешканцями регіону, громадянами РФ/СРСР вважають себе 3%, представниками своєї національності, народу – 3%, громадянами ДНР/ЛНР – 5%, важко сказати – 5%.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1. Як змінилося Ваше життя у 2018-19 рр. порівняно з 2017 роком?

	%, відповідей
Жити стало значно легше	0,9
Жити стало трішки краще, але хотілося б більшого	9,3
Життя практично не змінилося	38,9
Жити стало важче, але можна справлятися	33,1
Жити стало нестерпно	16,1
Важко сказати	1,8

2. Запитання стосовно щоденних проблем у житті:

Проблеми	з якими нещодавно стикалися	які залишилися не вирішеними
Пошук роботи та працевлаштування	16.4	13.9
Отримання пенсії (соціальної допомоги, виплат, субсидії тощо)	43.7	23.4
Оформлення різних документів	48.7	37.5
Утримування сім'ї (дітей, батьків похилого віку, родичів-інвалідів)	24.9	22.4
Отримання справедливої винагороди за працю	13.9	12.2
Зловживання (свавілля, вимагання хабарів, особисті погрози) з боку представників будь-якої влади	16.9	15.5
Облаштування на новому місці проживання	15.0	10.2
Захист власності від злочинців	23.9	21.8
Обмеження можливостей швидкого та вільного переміщення між населеними пунктами	42.1	40.5
Загрози воєнного характеру (поновлення бойових дій, обстріли, тощо)	48.2	47.8
Труднощі з отриманням медичної допомоги	23.1	23.2
Труднощі у спілкуванні з родичами	19.8	17.6
Інше	8.6	9.3
В мене взагалі немає проблем	2.8	-

3. Які емоції Ви найчастіше відчуваєте, коли думаєте про своє майбутнє? (можна обрати до 3-х варіантів)

	%, відповідей
Оптимізм	6.5
Байдужість	11.5
Радість	0.8
Безвихідь	41.4
Впевненість	1.5
Розгубленість	33.6
Задоволення	1.0
Песимізм	12.8
Надія	24.8
Тривога	52.5
Інтерес	3.0
Страх	33.1
Інше	1.4
Важко сказати	1.4

4. Чи очікуєте Ви покращення у своєму житті?

	%, відповідей
Очікую найближчим часом (вже цього року)	13.7
Очікую, але не думаю, що це станеться швидко (через 2-4 роки)	24.9
Буде, але у більш віддаленій перспективі (5-10 років)	23.1
Сумніваюсь, чи буде взагалі покращення	29.6
Вважаю, що змін на краще не буде	8.7

5. Чого Ви чекаєте від президентських виборів в Україні?

	%, відповідей
Появи реального шансу на припинення війни	35.1
Загрози поновлення активних бойових дій	11.7
Припинення блокади територій "ДНР" та "ЛНР", непідконтрольних Україні	7.3
Повну блокаду територій "ДНР" та "ЛНР", непідконтрольних Україні	0.6
Нічого	32.9
Не знаю, важко сказати	15.2

6. Ставлення до виборів Президента України

	Чи мають право голосувати мешканці непідконтрольних територій	Чи хотіли б Ви особисто проголосувати
Так	61.8	56.3
Ні	17.9	35.5
Важко сказати/не знаю	15.5	8.3
Їм це взагалі не потрібно	4.8	-

7. Зараз постійно ведуться переговори щодо шляхів подолання збройного конфлікту на Донбасі. Як Ви вважаєте, чи треба задля миру йти на компроміси з Росією та керівниками самопроголошених Донецької та Луганської республік?

	Україна, грудень 2018	Донбас, листопад 2018	КПВВ, березень 2019
Мир – за всяку ціну, треба погоджуватися на будь-які компроміси – з ким завгодно і про що завгодно	16,2	46,2	48,4
Задля миру варто погоджуватися на компроміси, але – не на всі	51,2	34,3	40,3
Мир на Донбасі може встановитися лише з позиції сили – коли одна зі сторін перемаже	17,8	9,7	5,8
ВАЖКО СКАЗАТИ	14,8	9,8	5,6

8. Які рішення, на Вашу думку, слід ухвалити, щоб на Донбасі встановився мир? (не більше 3 варіантів відповіді)

	Україна, травень 2018	Донбас, листопад 2018	КПВВ, березень 2019
Відокремлення територій, зайнятих «ДНР» і «ЛНР», від України	9,8	6,2	2,8
Надання «ДНР» та «ЛНР» особливого статусу в межах України	12,9	24,3	23,1
Введення в Україні федеративного устрою	8,7	11,1	3
Успішна відбудова нормального життя на територіях Донбасу, контрольованих	30,6	47,7	41,9

Україною			
Проведення законних виборів на територіях, контрольованих «ДНР» і «ЛНР»	13,0	-	-
Надання російській мові статусу другої державної	6,5	19,1	15,9
Амністія всім тим, хто брав участь у бойових діях на Донбасі	7,2	9,4	9,4
Змусити Росію припинити втручання в конфлікт на Донбасі (посилення міжнародних санкцій, тиск міжнародних структур на Росію)	32,0	17,8	16,1
Припинення фінансування територій, зайнятих «ДНР» і «ЛНР» (виплату пенсій, зарплат тощо)	7,1	4,5	6,1
Відмова від перспективи членства в НАТО, закріплення в Конституції нейтрального статусу України	6,6	8,5	6,9
Військовою силою відновити контроль України над територіями «ДНР» і «ЛНР»	14,2	7,8	-
Інше	2,1	4,5	6
Важко сказати	15,8	17,1	19

9. Як Ви ставитеся до пропозиції про введення миротворчих сил на території «ДНР» та «ЛНР»?

	<i>Україна, грудень 2018</i>	<i>Донбас, листопад 2018</i>	<i>КПВВ, березень 2019</i>
Позитивно	54,4	29,7	46,7
Негативно	24,8	47,3	40,3
Важко сказати	20,8	23,0	13,0

10. Якщо миротворчі сили будуть введені, де, на Вашу думку, вони мають бути розміщені?

	<i>Україна, грудень 2018</i>	<i>Донбас, листопад 2018</i>	<i>КПВВ, березень 2019</i>
На лінії розмежування військ України та «ЛНР» та «ДНР»	18,0	15,4	47,5
На всій території районів Луганської та Донецької областей, зайнятих «ЛНР» та «ДНР», аж до кордону з Росією	47,6	44,3	32,5
Важко сказати	34,4	40,4	20,0

11. З яких джерел інформації Ви дізнаєтеся про те, що відбувається у Донбасі?
(позначте усі важливі для Вас джерела інформації)

	<i>Донбас, листопад 2018</i>	<i>КПВВ, березень 2019</i>
Українські телеканали	63,0	47,8
Російські телеканали	16,0	48,9
Українське радіо	10,1	3,9

Російське радіо	0,4	3,4
ЗМІ ДНР/ЛНР	-	23,1
Центральні українські газети, журнали	5,9	1,5
Місцеві газети, журнали	14,6	12,5
Російські газети, журнали	0,1	1,8
Інтернет-сайти	47,3	35,5
Соціальні мережі в Інтернеті	28,8	17,0
Зустрічі з представниками влади, депутатами	1,0	1,0
Представники громадських організацій, волонтери	2,2	3,8
Родичі, друзі, знайомі	41,4	43,6
Насправді надійних джерел інформації про те, що відбувається в Донбасі, просто немає	10,1	20,5

12. З якою метою Ви зазвичай перетинаєте КПВВ (можна дати кілька відповідей)

	%, відповідей
Провідати родичів, друзів	46.7
Оформити необхідні документи	46.9
Купити необхідні товари	36.7
Зняти в банкоматі пенсію чи гроші	45.3
Перевірити чи все гаразд з майном	22.5
На роботу	10.7
На навчання	2.3
Для отримання медичної допомоги	10.6
Переїзд на інше місце проживання	1.1
Інше	0.8

13. Що, на Вашу думку, треба покращити у роботі контрольних пунктів в'їзду-виїзду?

	%, відповідей
Створити умови для комфортного очікування в черзі у холодну/спекотну пору року	19.8
Збільшити пропускну спроможність КПВВ	57.9
Спростити порядок перетину лінії розмежування	55.6
Збільшити кількість (створити можливості) для доступного (недорого) громадського транспорту для сполучення з містами на підконтрольній території	24.7
Гарантувати безпеку	31.3
Навчити персонал КПВВ поважному ставленню з громадянами	7.3
Інше	5.3
Важко сказати	2.3

Соціально-демографічні характеристики опитаних на КВПП

Стать:

	%, відповідей
Жінки	59
Чоловіки	41

Вік:

	%, відповідей
Молодь, менше 30 років	10
Середній вік, 30-50 років	43
Старші 50 років	47

Освіта:

	%, відповідей
Незакінчена середня	6
Повна середня	20
Середня спеціальна	50
Вища та незакінчена вища	24

Національність:

	%, відповідей
Українець (українка)	73
Росіянин (росіянка)	24
Інша	3

Якою мовою Ви спілкуєтеся в родині:

	%, відповідей
Лише українською	1
Лише російською	81
По-різному, залежно від обставин	18

Ким Ви себе вважаєте (дайте одну основну відповідь)

	%, відповідей
Мешканцем регіону (області, міста, селища, села), де Ви живете	24
Громадянином України	60
Представником своєї національності, народу	3
Громадянином РФ/СРСР	3
Громадянином "ДНР"/"ЛНР"	5
Важко сказати	5

Ваше матеріальне становище:

	%, відповідей
Ледве зводимо кінці з кінцями, грошей не вистачає навіть на необхідні продукти	45
Вистачає на харчування та придбання недорогих необхідних речей	34
В цілому вистачає на життя, але придбати речі тривалого користування (меблі, побутова техніка) важко	17
Живемо забезпечено, але не можемо собі дозволити деякі покупки (квартиру, автомобіль, тощо)	3
Можемо собі дозволити практично все, що хочемо	0
Важко відповісти/Відмова відповідати	1

До якої релігійної конфесії Ви належите (оберіть одну найточнішу відповідь):

	%, відповідей
Не сповідаю жодної релігії	18
Православна церква України (до якої увійшли УПЦ Київського патріархату та Українську автокефальну православну церкву після отримання Україною Томосу)	47
Українська православна церква Московського патріархату (УПЦ МП)	30
Інша християнська (греко-католики, римо-католики, протестанти)	1
Мусульманська	1
Важко сказати	3

